

UDK: 33M(575.1)

Nurali SHERALIYEV,

Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv va texnologiyalar universiteti katta o'qituvchisi

Email: stal-2010@inbox.ru

TIFT dotsenti v.b., PhD R.G'oziyev taqrizi asosida

CULTURAL COOPERATION BETWEEN THE REPUBLICS OF UZBEKISTAN AND TAJIKISTAN

Аннотация

This article highlights the cultural cooperation between Uzbekistan and Tajikistan, highlighting the fact that the two neighboring countries have had close ties in this area for centuries and are currently developing rapidly.

Key words: Uzbek and Tajik nations, Days of Culture of Uzbekistan and Tajikistan, "Sharq Taronalari", "Ovozi Tojik" newspaper, International Center.

СОТРУДНИЧЕСТВО ТАДЖИКИСТАНА И УЗБЕКИСТАНА В СФЕРЕ КУЛЬТУРЫ

Аннотация

В данной статье освещаются особые даты сотрудничества Узбекистана и Таджикистана в культурной сфере, вековые тесные связи двух соседних стран в этой сфере, которые к настоящему времени развиваются в динамичном темпе.

Ключевые слова: Узбекский и таджикский народы, Дни культуры Узбекистана и Таджикистана, "шарк тароналари", газета "овози тожик", Интернациональный центр.

O'ZBEKISTON VA TOJIKISTON RESPUBLIKALARINING MADANIY SOHADAGI HAMKORLIGI

Аннотация

Ushbu maqolada O'zbekiston va Tojikistonning madaniy yo'nalishdagi hamkorlik munosabatlari, ikki qo'shni mamlakatning ushbu sohadagi asrlar davomida yaqin aloqalari hozirgi vaqtga kelib jadal rivojlanib kelayotgani alohida sanalar bilan yoritilgan.

Kalit so'zlar: O'zbek va tojik xalqlari, O'zbekiston va Tojikiston madaniyat kunlari, sharq taronalari, "ovozi tojik" gazetasi, baynalminal markaz.

Kirish. O'zbekiston va Tojikistonni asrlar davomida yaqin ma'naviy qadriyatlar, din, tarix, urf-odat va an'analarga asoslangan mustahkam do'stlik rishtalari va yaxshi qo'shnihilik bog'lab turadi. O'zbekiston va Tojikistonni asrlar davomida yaqin ma'naviy qadriyatlar, din, tarix, urf-odat va an'analarga asoslangan mustahkam do'stlik rishtalari va yaxshi qo'shnihilik bog'lab turadi. Qardosh o'zbek va tojik xalqlari bir-birining adabiyoti, madaniyati va san'atini yaqindan biladi va hurmat qiladi. Bu omillar turli sohalaridagi ikki tomonlama hamkorlikni jadal rivojlantirishdan O'zbekiston ham, Tojikiston ham birdek manfaatdor ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Xalqlar taraqqiyotida madaniyat har vaqt muhim ahamiyat kasb etib kelgan, zero madaniyat kishilarda yuksak ma'naviy sifatlarni shakllantirib, o'zida milliy xoslikni mujassam etadi, xalqlarni bir-biriga yaqinlashtiradi. Qardosh xalqlar madaniy aloqalarining rivojlanishi mustaqillikning bardavomligini ta'minlashda, milliy madaniyatlarni taraqqiy ettirishda, mintaq xalqlari birodarligini mustahkamlashda katta o'rin tutadi.

O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti Islom Karimov ta'kidlaganidek: "Madaniyatimiz, umuman, xalqlarimiz o'rtasida asrlar bo'yi o'zaro ijodiy musobaqa, bir-biriga ustoz, bir-biriga shogird bo'lish tamoyili hukm surgan va ayni shu narsa ikki xalq taraqqiyoti uchun muhim zamin yaratgan, ikki xalq bu omildan barobar oziqlangan. Darhaqiqat, ming yillar davomida birgalikda kechirgan hayot bu ikkala xalqni, ularning urf-odatlarini va madaniyatini shu qadar yaqinlashtirib yuborganki, bu hol o'zbek bilan tojik ikki tilda so'zlashadigan bir xalqdir deyishga olib keladi" [1]. Markaziy Osiyoda integratsiya jarayonlarini rivojlantirish zarurligini Tojikiston Respublikasi Prezidenti Imomali Rahmon ham bir necha bor ta'kidlagan: "Biz, siyosatchilar, faqat so'zda emas, balki amalda ham iqtisodiy, madaniy va ilmiy aloqalarni rivojlantirishni, tabiiy resurslardan, suv, gaz, elektr energiyasidan samarali foydalanishni, mahsulotlar, mablag'larning hech bir to'siqsiz erkin harakatlanishini, mamlakatlarimiz o'rtasida erkin bordi-keldilarni ta'minlashimiz lozim" [2].

Bugungi kunda har ikki mamlakat o'z mustaqilligini mustahkamlash sari intilib, jahon hamjamiyatida o'z o'rnini

belgilash uchun harakat qilar ekan, har ikki mamlakatning umumiy rivojlanishiga ushbu mamlakatlardan har biri qo'shayotgan hissani, qoldirilgan boy merosini aniqlash g'oyat muhim. Darhaqiqat, O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti Islom Karimov qayd etganidek: "Tarixdan ma'lumki, O'rta Osiyo hududida aholi azaldan vodiylarda, katta suv manbalari - daryo va anhor bo'yida yashab keladi. Atrofi cho'l va shaharlar bilan o'ralgan, tabiati, iqlimi g'oyat murakkab bo'lgan mintaq sharoitining o'zi ana shu elat va millatlarning ming yillar davomida bir-biriga moslashib, yaqin yelkadosh bo'lib, bir-birining og'irini yengil qilib yashashini taqozo etib keladi" [3].

Shu o'rinda ta'kidlash joizki, ikki mamlakat o'rtasidagi do'stona munosabatlarda madaniy-gumanitar hamkorlik O'zbekistonda tojik, Tojikistonda esa o'zbek millatiga mansub ko'p sonli aholining mavjudligi mamlakatlarimiz o'rtasidagi haqiqiy do'stlikning "oltin ko'prigi" hisoblanadiki, bu chegaradoshlik va gumanitar hamkorlik taraqqiyotida juda katta ahamiyat kasb etmoqda. Bu borada 2015-2016 yillarga mo'ljallangan hamkorlik dasturi doirasida ikki mamlakatning madaniyat san'at namoyandalari O'zbekiston va Tojikistonda o'tkaziladigan turli kontsertlar, festival va ko'riklar, ko'rgazma, forum, hamda davra suhbatlarida faol ishtirok etmoqda [4].

Bundan tashqari, bugungi kunda O'zbekistonda millatlararo totuvlikni ta'minlash masalalariga alohida e'tibor qaratilib, tojik millatiga mansub oilalar farzandlarining malakali ta'lim olishlari uchun sharoitlar yaratib kelinmoqda.

Jumladan, respublika ta'lim tizimida 9692 ta umumta'lim maktablari mavjud bo'lib, shulardan tojik tilida faoliyat olib borayotgan umumta'lim maktablari soni 250 tani tashkil etadi. Undagi o'quvchilar qamrovi jami respublika o'quvchilarining 1,28 %ini yoki 59360 nafarni tashkil etadi. Xususan hududlar kesimida qaraladigan bo'lsa, Buxoro viloyatida 2 ta, Jizzax viloyatida 6 ta, Qashqadaryo viloyatida 45 ta, Navoiy viloyatida 5 ta, Namanganda 15 ta, Samarqandda 38 ta, Surxondaryoda 79 ta, Sirdaryoda 6 ta, Toshkent viloyatida 25 ta, Farg'ona viloyatida 29 tani tashkil etmoqda.

Shuningdek, Termiz davlat universiteti o'zbek fiologiyasi fakulteti qoshida tashkil etilgan tojik filologiyasi bo'limi

faoliyatini to'liq tojik tilida olib borayotgani esa bu millat vakillarining o'z ona tilini chuqur o'rganishini o'rganishini yaratilgan o'zigi xos imkoniyat sifatida baholash mumkin. Bundan tashqari, viloyatda faoliyat olib borayotgan ommaviy axborot vositalari, xususan, "Surxon tongi" viloyat gazetasi, "Bobotog' tongi", "Sariosiyo", "Boysun" gazetalarida tojik tilidagi sahifalar tojik millatiga mansub muxlislarga to'laqonli yetkazib berilmoqda [5].

Tojikistonning O'zbekistonda o'tkaziladigan madaniyat kunlari arafasida nashr etilgan ikki kitob – "Quyosh ostonasi" va "Obshori mehr" ana shu hamkorlik natijasidir. Biri tojik shoirlarining o'zbek tiliga, ikkinchisi o'zbek shoirlarining tojik tiliga tarjima qilingan she'rlaridan tuzilgan.

O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi qoshida istiqlol yillarida tojik adabiyoti kengashi tuzilgan. O'tgan vaqt mobaynida uyushma respublikada tojik tilida yoki o'zbek va tojik tillarida barobar ijod qilib kelayotgan adiblarning ijodiy ravnaqiga e'tiborni kuchaytirdi. Toshkentda ko'plab olimlar tojik klassik adabiyoti bilan shug'ullanishmoqda. Jumladan, sharqshunos olim Shoismol Shomuhamedovning fors-tojik klassiklari ijodiga bag'ishlangan o'nlab monografiyalari, yuzlab maqolalari mavjud.

1998 yilning 29 iyun - 5 iyul kunlari O'zbekistonda bo'lib o'tgan Tojikiston madaniyati kunlarida nufuzli olimlar, yozuvchilar, san'atkorlar, siyosatchilar va jamoatchilik vakillaridan iborat Tojikiston delegatsiyasi to'rtta yo'nalish bo'yicha Samarqand, Buxoro, Qashqadaryo va Xorazm viloyatlarida bo'lishdi. Bu kunlarda tojik san'at va ijod ahlining asarlari namoyishi barchaga manzur bo'ldi. Jumladan, O'zbekiston Badiiy akademiasining ko'rgazmalar zalida tojikistonlik rassomlarning asarlari ko'rgazmasi, "Turkiston" saroyida Tojikiston kitob va fotosuratlari ko'rgazmasi, Kinochilar uyida bir necha tojik filmlarining namoyishi tomoshabinlarda katta taassurot qoldirdi.

Prezident Islom Karimov tashabbusi bilan 1997 yildan buyon o'tkazib kelinayotgan "Sharq taronalari" xalqaro musiqa festivali tili, dini, urf-odatlari turlicha bo'lgan millat va elatlarni musiqa orqali birlashtirishga, Sharq mamlakatlari xalqlari milliy musiqa va qo'shiqchilik san'atining noyob namunalarini keng targ'ib qilishga, an'analarni asrash va rivojlantirishga, yosh avlod qalbida san'atga mehr-muhabbat tuyg'ularini kamol toptirishga xizmat qilmoqda.

O'zbekiston Respublikasida istiqomat qilayotgan tojik millatiga mansub aholining ma'naviy-madaniy ehtiyojlarini hisobga olib "Ovozi tojik" gazetasi ko'p nusxada nashr etilmoqda. Samarqandda tojik tilida ikki haftada bir chiqadigan "Oina" nomli yana bir gazeta nashr etila boshlandi.

Mustaqillik yillarida O'zbekiston va Tojikiston Respublikalari o'rtasida televidenie va radioeshittirish sohasida ham aloqa va hamkorliklar rivojlanmoqda. 1993 yil 18 fevralda Toshkentda Markaziy Osiyo davlatlari teleradio tashkilotlari beshliklarining hamkorlik masalalaridagi uchrashuvi bo'lib o'tdi [6].

O'zbekiston televideniyasining to'rtinchi xalqaro telekanali ham boshqa oz sonli millatlar tillarida har haftada ko'rsatuvlar berib boryapti: uyg'ur tilidagi "Umid", tojik tilidagi "Ranginkamon", qozoq tilidagi "Zamandas", tatar tilidagi "Biznen miras", koreys tilidagi "Chinsen" yoki umumiy nomdagi "O'zbekiston - bizning umumiy uyimiz" ko'rsatuvlari mazkur xulosaga dalil bo'la oladi [7]. "Do'stlik" radiokanalida ham tojik tilidagi axborot dasturlari haftaning to'rt kuni davomida berib boriladi. Ular orasida 30 daqiqalik "Hamroz" axborot-musiqiy va "Sehri suxan", "Ranginkamon" adabiy eshittirishlarini tilga olish mumkin [8].

Bundan tashqari, tojik madaniyat markazlarining faoliyati respublikada chop etilayotgan "Ovozi tojik", "Narodnoe slova", "Pravda Vostoka", "Sport", "O'zbekiston ovozi", "Toshkent oqshomi", "Birlik" va "Edinstvo" kabi ko'pgina ro'znoma va jurnallarda yoritib borilmoqda.

O'zbekiston va Tojikiston Respublikalari xalqlari o'rtasida aloqalar va hamkorliklarni rivojlantirishda mazkur mamlakatlar xalqlarining ko'p asrluk an'analari, madaniyatlari, har xil bayramlari, boy qadimiy merosi o'zining alohida o'rni va ahamiyatiga ega. Masalan, "Navro'z" bayrami ikkala mamlakat xalqlari uchun, avvalo, eng qadimgi, asl milliy, eng ardoqli, xalq

bayramidir. O'zbekiston va Tojikiston Respublikalari o'rtasida umuminsoniy qadriyatlarining "Tinchlik madaniyati" sohasida ham aloqa o'rnatishga hamda uni mustahkamlashga katta e'tibor berilmoqda.

O'zbekistonda millatlararo totuvlik va hamjihatlikning mustahkamlanishiga hamda O'zbekiston va Tojikiston Respublikalari xalqlari, xususan, o'zbek va tojik millati qardoshlik munosabatlarining rivojlanishi va takomillashuviga munosib hissa qo'shib kelayotgan milliy madaniy markazlardan biri Toshkentda 1990 yil 8 iyunda tashkil topgan "Oriyono" tojik milliy-madaniy markazidir. Markazning asosiy maqsadi tojik madaniyati, tili, urf-odatlarini saqlab qolish, rivojlantirish hamda boshqa qardosh xalqlar madaniyatini o'rganishdan iborat.

"Oriyono" bilan birga, Jizzax, Samarqand, Namangan, Farg'ona va Surxondaryo viloyatlarida, Toshkent viloyati Chirchiq shahrida ham tojik madaniy markazlari mavjud. Ayni paytda Buxoro viloyatida "Oftobi Sug'diyon" tojik - fors markazi ishlab turibdi [9], "Buxoro sharif" haftalik gazetasi nashr etilmoqda.

Shuningdek, hozirgi kunda davlatlar o'rtasida gumanitar yo'nalishdagi aloqalar ham rivojlanib bormoqda.

Jumladan, 2017 yilning 7 mart kuni O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoev topshirig'iga ko'ra, Tojikistonda yil boshidan buyon ro'y bergan 500 dan ortiq qor ko'chiklari salbiy oqibatlarini bartaraf etish maqsadida o'z ichiga oziq-ovqat mahsulotlari, dori vositalari, ko'mir, issiq kiyimlar va boshqa shu kabi tovarlardan iborat 60 tonnadan ziyod gumanitar yordam yetkazildi. O'z o'rnida, O'zbekistonning Dushanbedagi elchixonasiga Tojikiston Favqulodda vaziyatlar va fuqaro mudofaasi qo'mitasi raisi R.Nazarzoda nomida minnatdorlik maktubi yo'llangan [10].

Bundan tashqari, O'zbekistonda millatlararo do'stlik va totuvlikni mustahkamlash, jamiyatda turli millat va elat vakillari o'rtasida hukm surayotgan o'zaro hamjihatlik va mehr-oqibatni muhitini asrash, yosh avlodni vatanparvarlik, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash hamda milliy madaniy markazlar faoliyatini rivojlantirish borasidagi xizmatlari uchun Respublika Baynalmilal markazi tashkil topganining 25 yilligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoniga asosan Qashqadaryo viloyati tojik milliy madaniy markazi raisi A.Ergashev, Namangan viloyati tojik milliy madaniy markazi faoli A.Muradovlarga fahriy unvonlar berildi [11].

Tahlil va natijalar. Shu o'rinda ta'kidlash joizki, 2016 yil yakunida Dushanbeda o'tkazilgan hukumatlararo komissiya faoliyati yakunlarida madaniy, gumanitar sohalarini rivojlantirish masalalariga alohida e'tibor qaratilib, quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirishga kelishib olindi:

mamlakatlar vakillarining turli tadbir, festival, konkurs, ko'rgazma va sport musobaqalarini tashkil etishiga ko'maklashish;

davlatlar madaniyat sohasi vakillarining (ijodiy, estrada guruhlari) har ikki mamlakat hududida turli tadbirlarda ishtirok etishiga imkon yaratish;

ilmiy doiralar o'rtasida to'g'ridan-tug'ri aloqalarni yo'lga qo'yish;

sport va sog'liqni saqlash sohalaridagi hamkorlikni jadallashtirish;

tojik yoshlarining O'zbekistondagi yetakchi oliy o'quv yurtlarida ta'lim olishi masalalarini ko'rib chiqish, shular sirasiga kiradi.

Bundan tashqari, joriy yilning 9-12 may kunlari Tojikistonda O'zbekiston madaniyati kunlari bo'lib o'tdi. Ta'kidlash joizki, ikki mamlakat mustaqillikka erishganidan buyon ilk marta o'tkazilayotgan ushbu tadbir ko'tarinki ruhda o'tkazildi. O'zbek san'at ustalari tojikistonlik hamkasblari va Dushanbe, Qo'rg'ontepa hamda yaqin-atrofdagi tumanlar aholisi bilan uchrashdilar. Rasmiy ochilish marosimi 10 may kuni "Sadridin Ayniy" nomidagi davlat opera va balet teatrida tashkil etildi, bunda, Tojikiston madaniyat vaziri Shamsiddin Orumbekzoda so'zga chiqib "Tojikistonda o'tkazilayotgan O'zbekiston madaniyati kunlari kelgusida ikki davlat o'rtasida san'at va madaniyat sohalarida o'zaro yaqin hamkorlik qilish yo'llarini ochib beradi [12]",-deb ta'kidlab o'tdi. Shunindek,

o'zbek rassomlarining "Zamonaviy O'zbekiston" deb nomlangan ko'rgazmasi tashkil etildi, xususan ushbu ko'rgazmada O'zbekistonning tarixi, hozirga qadar erishgan yutuqlari, milliy urf-odatlar va qadriyatlar aks ettirilgan 50 dan ortiq san'at asarlari namoyish etildi. Ushbu tadbirda 55 nafar o'zbekistonlik xonandalar, 10 dan ortiq rassomlar va bir necha kino san'ati vakillari ishtirok etishdi.

Xulosa. O'zbekiston va Tojikiston o'rtasida madaniy-gumanitar sohadagi hamkorlikni yangi bosqichga ko'tarish maqsadida Dushanbe shahrida 2024 yil 15-20 - aprel kunlari o'tkazilgan "O'zbekiston madaniyati kunlari" doirasida "O'zbekiston va Tojikiston ijodkor va ilmiy ziyolilari anjumani" –

o'zbek va tojik san'at ustalari ishtirokida Do'stlik konserti, "O'zbek kinosi kunlari", O'zbekiston teatrlarining Tojikistonga gastrollari, O'zbek Milliy maqom san'ati markazi Yunus Rajabiy nomidagi "Maqom" ansambli konserti tashkil etilishi ikki qardosh mamlakatlar orasidagi munosabatlarni yuqori bosqichga olib chiqdi [13].

Umuman olganda, ikki davlat o'rtasidagi madaniy sohadagi ham hamkorlikni mustahkamlash maqsadida turli tadbirlar tashkil etilmoqda. Ushbu tadbirlar Tashqi ishlar vazirliklari, elchixonalar va madaniy markazlar tomonidan amalga oshirilmoqda. Bu tadbirlar albatta ikki davlat o'rtasidagi munosabatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. Каримов И.А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт - пировард мақсадимиз. 8 - жилд. - Тошкент: Ўзбекистон, 2000. - Б. 516.
2. Центральная Азия в XXI веке: сотрудничество, партнёрство и диалог // Материалы международной конференции (13-15 мая 2003 г. Ташкент). - Ташкент: Шарқ. - Б. 145
3. Каримов И. А. Юсак маънавият - енгилмас куч. - Тошкент: Маънавият, 2008. - Б. 9
4. Ўзбекистон – Тожикистон: Яхши қўшничилик муносабатлари қўламини кенгаймоқда. 10.23. 2013 // <http://www.oldxs.uz/jahon/>
5. Асрий дўстлик. <http://surxondaryo.uz/uz/?ya=4&bt=238>
6. Иброҳимов А. Марказий Осиё ҳамкорлигининг маънавий асослари... - Б. 132.
7. Бобоходжаев М.А. Республика Узбекистан. Очерки межнациональных и межконфессиональных отношений, внешнеэкономических связей. - Тошкент, 1996. - Б. 29.
8. Ўзтелеерадиокомпания жорий архиви материаллари: —Дўстлик канали фаолиятининг 2003 йилги асосий йўналиши ва иш режалари. - Тошкент: Шарқ, 2003. - Б. 19.
9. Ўзбекистон умумий уйимиз. - Тошкент: Ўзбекистон, 2004. - Б. 42.
10. Og'ir damlarda ko'rsatilgan do'stona yordam uchun samimiy minnatdorlik. <http://www.mfa.uz/uz/press/news/2017/03/10454/>
11. Миллатлараро дўстлик ва ҳамжихатлик – халқимиз тинчлиги ва фаровонлигининг муҳим омилidir. <https://www.facebook.com/Mirziyoyev/posts/754297028067754:0>
12. Тожикистонда Ўзбекистон маданият кунлари бўлиб ўтмоқда <http://sputniknews-uz.com/culture/20170510/5376170/Tojikistonda-Ozbekiston-madaniyat-kunlari.html>
13. Tojikistonda "O'zbekiston madaniyati kunlari" bo'lib o'tmoqda <https://gov.uz/oz/madaniyat/news/view/9922>